

VEKTORSKE BOLESTI

Materijal za učenike od 3-5 razreda osnovne škole

J.U. ZAVOD ZA JAVNO
ZDRAVSTVO KANTONA
SARAJEVO

P.I. INSTITUTE FOR PUBLIC
HEALTH OF CANTON
SARAJEVO

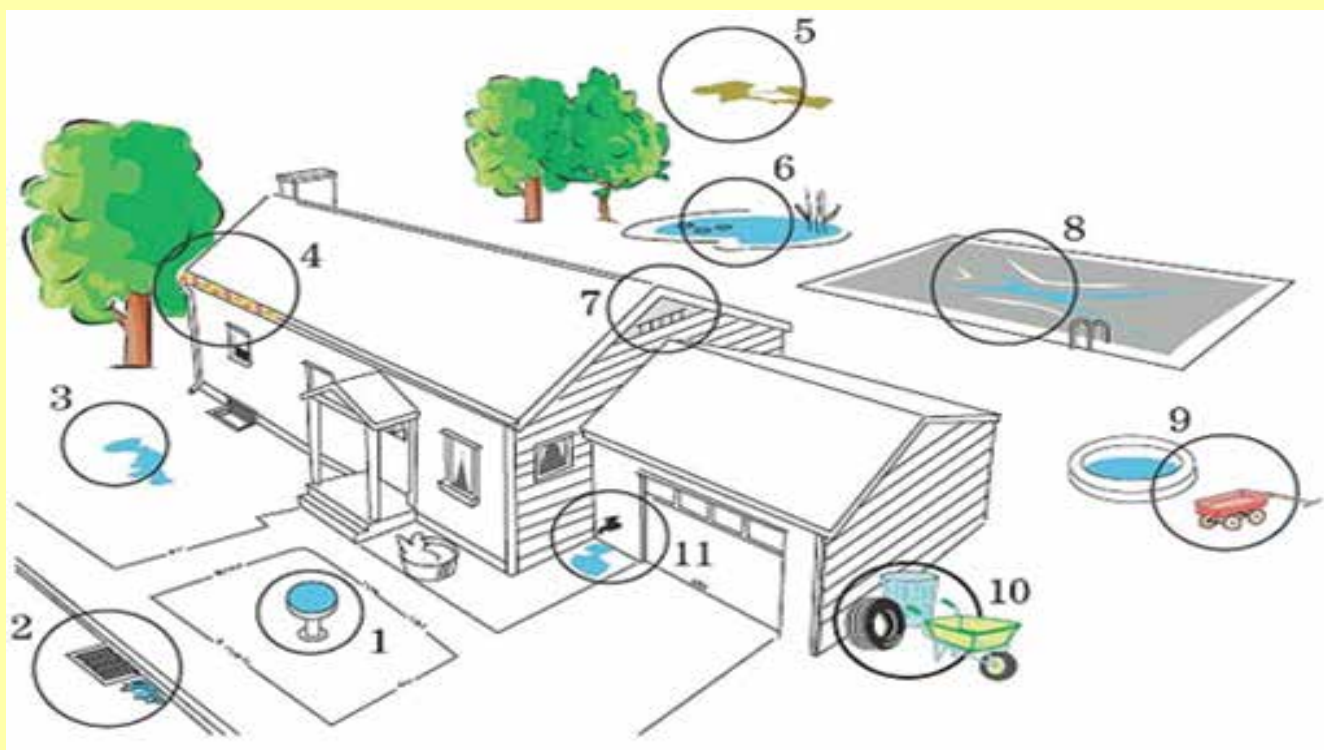
- Postoje bolesti koje prenose razne bube - insekti
- Da bi djeca sačuvala svoje zdravlje moraju znati prepoznati koje su to bube - insekti
- Insekti - bube kojih se treba naročito čuvati i čije ubode treba izbjegavati su komarci i krpelji

Komarci

Za razvoj komaraca neophodna je stajaća voda

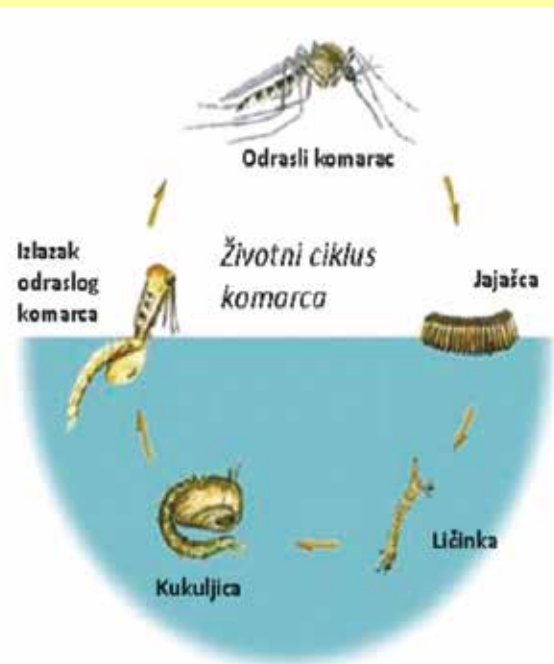
Nabrojimo zajedno šta vidimo na slici kako bi smo znali šta je stajaća voda

Kako se razvijaju komarci ?

Životni ciklus komaraca odvija se u četiri razvojne faze (slika), a to su: jaja, ličinke (4 razvojna stadija), kukuljice i odrasli. Prva tri stadija životnoga ciklusa komarca odvijaju se u vodi, a sam razvoj traje otprilike jednu do nekoliko sedmica, ovisno o temperaturi vode.

1. stadij – jajašca
2. stadij – ličinke ili larve
3. stadij – kukuljica ili nimfa
4. stadij – odrasli komarac

Ponovimo gdje žive komarci

Navedimo gdje u našoj okolini žive komarci

Šta se događa kada te ubode komarac?

- Ženke komaraca nakon uboda sišu krv
- Samo ženke komaraca sišu krv jer su im potrebni proteini za izgradnju jajašaca
- Ukoliko su ženke komaraca zaražene uzročnikom bolesti, zarazu mogu prenijeti na čovjeka koji može oboliti
- Komarci se prethodno zaraze od drugih životinja u našim krajevima najčešće ptice-vrapci i vrane
- Tu zarazu prilikom uboda prenose na čovjeka–zato takve bolesti zovemo vektorskim bolestima

Šta je vektor? Nauči novu riječ

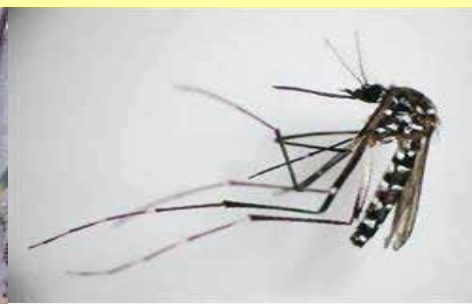
Po čemu se razlikuju tigrasti komarci od ostalih vrsta komaraca ?

- Postoji veliki broj različitih vrsta komaraca koji izgledaju različito i nisu svi prenosnici bolesti
- U našoj zemlji u posljednjih par godina sve češće govorimo o pojavi tigrastih komaraca.
- Tigrasti komarci su jako prilagodljivi na nove uvjete života
- Agresivni su i istiskuju obične komarce na području gde se pojave
- Mogu da prenose izazivače različitih bolesti kao što su groznica Zapadnog Nila, žuta groznica, denga itd
- Za razliku od običnih komaraca koji su najaktivniji noću, tigrasti komarci aktivni su i danju i noću.

- Tigrasti komarci preneseni su u naše krajeve iz Jugoistočne Azije različitim vrstama prevoznih sredstva naročito prevozom starih automobilskih guma

Gdje je Jugoistočna Azija? Pogledaj na karti
Nauči novu riječ - Šta znači biti agresivan?

Ponovimo komarci se međusobno razlikuju i samo određene vrste komaraca prenose bolesti i to ženke.

Nije teško prepoznati tigrastog komaraca, po čemu se razlikuje od ostala dva?

Kako se zaštititi od komaraca ?

Ako živiš u kući zajedno sa svojim ukućanima podsjeti ih da:

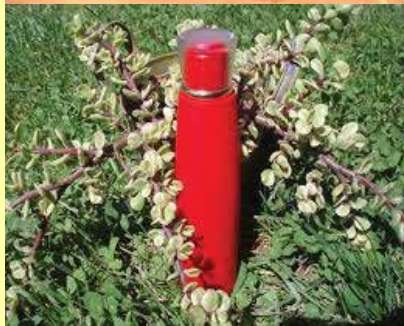
- Redovito pregledaju posude za skupljanje kišnice i zalijevanje gdje je moguće prisustvo ličinki ili larvi komaraca
- Redovito mijenjaju vodu u posudama za domaće životinje i druge posude koje drže na otvorenom
- Redovito prazne posude (kante, limenke, lonce, burad, igračke, staklenke i sl.), te da ih okrenu naopako i spriječe nakupljanje vode u njima
- Redovito čiste začepljene krovne oluke

Kako se zaštititi od komaraca ?

- Izbjegavaj da se igraš blizu mjesta gdje su bačene stare automobilske gume
- Izbjegavaj mjesta gdje je puno smeća u vodi
- Izbjegavaj biti u blizini manjih vodenih staništa (fontane, ukrasna jezerca i bazene) koji se redovno ne čiste i održavaju
- Koristi sredstva protiv komaraca koja se zovu repelenti (uvijek samo uz prisustvo i preporuke roditelja ili odrasle osobe)
- Osim sredstava koji se nanose na kožu i koji tjeraju komarce –postoje i sredstva koja tjeraju komarce u prostorima gdje se nalazimo

Sredstva protiv komaraca –Razgovarajmo

**Nacrtajmo: komarca, stajaće vode, neuređena dvorišta i parkove,
kako se zaštititi od komaraca**

Prenesi svoju poruku drugoj djeci kako da se zaštite od uboda komaraca!!!

Krpelji

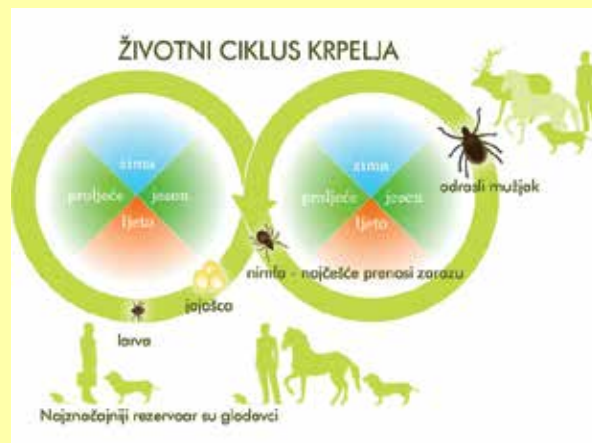
- Krpelji su člankonošci paučnjaci iz reda grinja. Dijelev se na dvije velike porodice Ixodidae (šikarni ili tvrdi krpelji) i Argasidae (stajski ili meki krpelji) najčešće su žute ili smeđe boje
- Krpelji su vrlo opasni za čovjeka i životinje, jer su prenosnici (vektori) uzročnika mnogih bolesti
- Svi krpelji su paraziti. Oni sišu krv i prema tome im je podešen usni aparat. Rilicom probiju kožu, a zupcima se snažno učvrste tako da ih je iznimno teško odstraniti
- **Krpelji se ne uhvate za kožu spiralno, već glavu jednostavno gurnu u gornji sloj kože.** Ubod krpelja za razliku od komaraca je uglavnom bezbolan

Kako se razvijaju krpelji ?

Krpelj u svom razvoju prolazi kroz četiri faze:

1. stadij – jajašce
2. stadij – ličinke ili larve
3. stadij – kukuljica ili nimfa
4. stadij – odrasli komarac

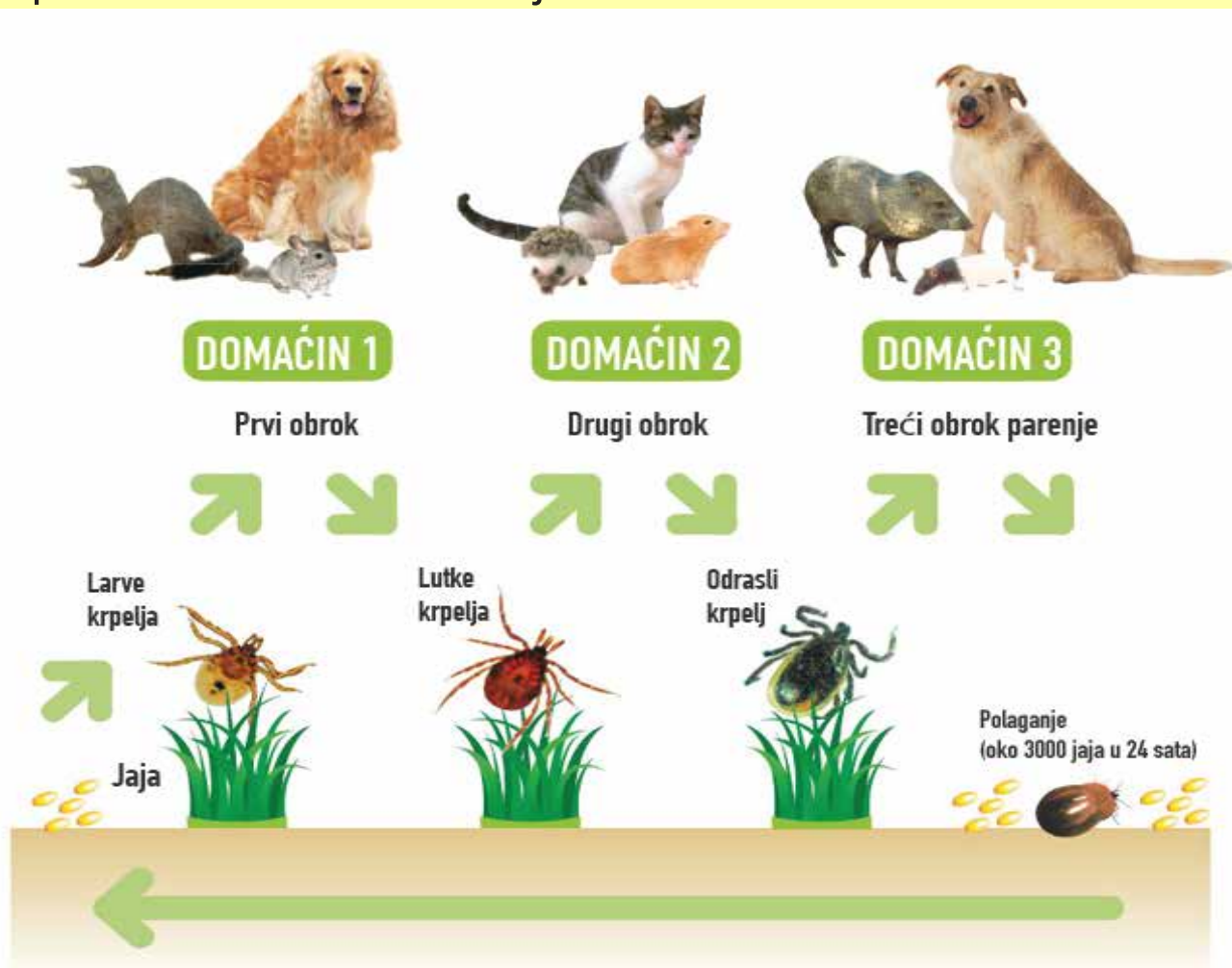

Šta je rezervoar kod zaraznih bolesti nauči novu riječ

- Obrok krvi nužan je krpeljima u svakoj od razvojnih faza, te u toku svog života siše krv tri puta, na tri različita domaćina.
- Ženka se češće može sresti kao napasnik, jer samo ako se nasiše krvi može nesmetano razviti jajašca.
- Veličina krpelja razlikuje se ovisno o razvojnom obliku: kao larva, mjeri oko 1 mm, dok je odrasla ženka veličine 4-5 mm
- Živi oko godinu dana, no može doseći starost i od pet godina

Za razvoj krpelja neophodna je krv

Nabrojimo zajedno šta vidimo na slici kako bi smo znali koliko domaćina (obroka krvi) ovaj parazit promijeni dok se od jajašća ne razvije u odrasli oblik - napomena domaćin može biti i čovjek

Gdje žive krpelji?

- Krpelji se nalaze u rastinju svuda u prirodi i tokom cijele godine, s tim da pokazuju «sezonsku aktivnost» i tom periodu su najopasniji za ljude
- Aktivnost krpelja ovisi o nekoliko faktora– naročito o temperaturi i vlažnosti tj. „sezonska aktivnost” je najizraženija od proljeća do jeseni
- Nalazimo ih skrivene na listovima i granama grmova, niskog rastinja (do visine 1 m), šikara, u prizemnom sloju rubnih šuma, uz staze za šetanje, u vrtovima, izletištima itd.
- Najaktivniji su u proljeće i rano ljeto (maj, juni), te u ranu jesen, ali u puno manjem broju. U zimskom periodu (decembar- mart) krpelji se susreću ukoliko je riječ o blagoj zimi bez hladnoće i snijega
- Krpelji su skriveni na vlatima trave, granama i listovima grmlja i drveća na visini između 50-100 cm, te čekaju prolazak pogodnog domaćina – toplokrvne životinje ili čovjeka

Ponovimo gdje žive krpelji?

Navedimo gdje u našoj okolini žive krpelji

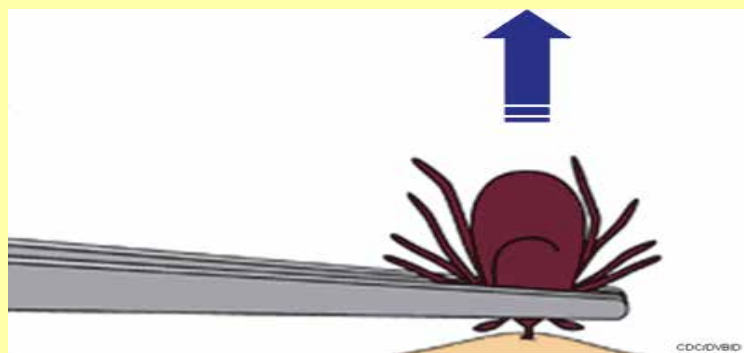
Kako se događa da te ubode krpelj?

- Krpelj se u prirodi kreće na malom prostoru zavisno o njegovom razvojnom obliku
- Odrasli krpelj se može kretati na području od nekoliko metara u širinu u potrazi za hranom
- Krpelj svoju „žrtvu” ne traži kao npr. komarac nego se obično nalazi na vlatima trave, listu ili grančici grmlja i tu nepomično čeka da se približi „žrtva”
- Kada životinja ili čovjek dotakne krpelja, on se svojim nožicama zakači i pređe na njih
- Zatim traži povoljno mjesto na tijelu gdje može svojom oštrom rilicom ubosti u kožu i sisati krv-obično traži mjesta gdje je koža tanja
- Sve to za razliku od komarca radi „nečujno” i „bezbolno”, tako da „žrtva” krpelja i ne osjeti

Šta radimo sa krpeljom koji se učvrstio u koži?

- Važno je krpelja ukloniti što prije
- Krpelju nakon što dospije na domaćina- životinju ili čovjeka, potrebno je vrijeme od 6 sati da počne da siše krv.
- Smatra se da je potrebno da krpelj siše krv 10 sati da bi prenio zarazu.
- Najvažnije je pregledom tijela uočiti krpelja i što prije ga odstraniti
- Krpelja je lakše odstraniti u prvih nekoliko sati nakon uboda
- Krpelja je potrebno izvaditi cijelog skupa sa rilicom kojom se drži u koži

Važna pravila za postupak uklanjanja krpelja ?

- Na krpelja niti okolnu kožu ne smiju se nanositi nikakva sredstva (ulje, petrolej, lak za nokte i sl.) Ta sredstva zbog toga što uzrokuju grčenje krpelja pojačavaju lučenje sline, pa krpelj ukoliko je zaražen izbacuje još veću količinu uzročnika zaraze u organizam čovjeka
- Potrebno je da krpelja odstrani odrasla smirena osoba koja se neće žuriti
Ukoliko se odstranjivanje krpelja vršu u prirodi , na izletu ili kući potrebno je pincetu kojim će se vršiti odstranjivanje krpelja dezinficirati alkoholom ili otvorenim plamenom.
- Odstranjivanje krpelja iz kože može se obaviti u svakoj zdravstvenoj ustanovi (ambulanti, domu zdravlja itd.) ukoliko za to postoji prilika
- Krpelj se odstranjuje laganim povlačenjem u više smjerova bez stiskanja i gnječenja potrebno je polako izvući krpelja iz kože
- Nakon odstranjivanja krpelja mjesto uboda kao i ruke potrebno je dobro oprati sa vodom i sapunom, te dezinficirati alkoholom ili nekim drugim prikladnim sredstvom

Osobe koje su imale ubod krpelja potrebno je da se jave svom ljekaru i naradna tri mjeseca jednom mjesečno odlaze na kontrolni pregled

Podsjetimo se još jednom pravila za odstranjenje krpelja

Naučimo šta je pinceta, te da sve pincete nisu
pogodne za odstranjivanje krpelja?

Kako se zaštititi od krpelja?

- Izbjegavati područja s visokom travom, grmlje, šikare itd.
- Izbjegavati provlačenje i puzanje kroz grmlje, ostavljanje odjeće na grmlju/travi i ležanje na tlu
- Koristiti odgovarajuću obuću i odjeću prilikom boravka u prirodi: nositi hlače dugih nogavica i majice/košulje dugih rukava, zatvorenu obuću.
- Nogavice hlača ugurati u čarape kao i majice/košulje u hlače kako bi se spriječio ulazak krpelja na kožu
- Bolja je svijetla i glatka odjeća na kojoj se lakše može uočiti krpelj

- Koristiti repelente (sredstva za odbijanje krpelja) - nanijeti ih na gole i izloženije dijelove tijela. Djeluju nekoliko sati, ovisno o znojenju kože.
- Repelenti se mogu nanijeti i na odjeću (potrebno provjeriti na ambalaži o načinu primjene kao i potrebi ponovnog nanošenja)
- Pregledati se tokom boravka u prirodi svakih 2-3 sata, kao i obavezno po povratku iz prirode
- Tokom pregledavanja tijela može ti pomoći i odrasla osoba pretražiti iza uha, potiljak, vrat, kosu, prepone, pazuhe, područje iza koljena i područje oko pupka

Nacrtajmo: krpelja, mjesta gdje krpelji žive, kako se zaštititi od krpelja

Prenesi svoju poruku drugoj djeci kako da se zaštite od uboda krpelja i zapamti najbolja zaštita je oprez!!!

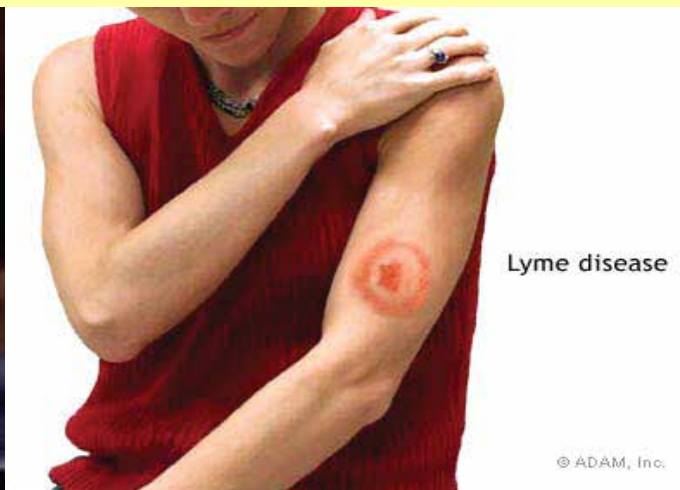
Kratko o najvažnijim bolestima čije uzročnike mogu prenijeti zaražani komarci i krpelji u našim krajevima :

- Groznica Zapadnog Nila
- Nakon uboda zaraženog tigrastog komarca bolest se javlja 3 do 14 dana od ulaska virusa u organizam.
- Kod većine (80% bolesnika) bolest protiče lagano, obično nedijagnosticirano. Bolesnici se osećaju kao da imaju lagani nazeb. Mogu imati bolove u leđima mišićima i zglobovima.
- Temperatura je malo povišena ili normalna. Većina se ne javlja lekaru, za nekoliko dana im bude bolje.
- U drugim slučajevima simptomi bolesti mogu imati karakter prave groznice sa temperaturom, jezom, malaksalošću, glavoboljom, bolovima u mišićima i zglobovima.
- Kod ljudi koji su stariji ili imaju još neku tešku bolest Groznica Zapadnog Nila može biti vrlo opasna bolest, pa je potrebno da se takvi bolesnici odmah smjeste u bolnicu.

Lajmska bolest

- Lajmska bolest duže se razvija
- Počinje na mjestu uboda zaraženog krpelja kao crvena tačkasta promjena, oko koje se nalazi crveni krug
- Nakon šest do osam dana crvenilo počinje da blijedi u centralnom dijelu.
- Najčešće se javlja na butinama, preponama i pazuhu.
- Prisutne tegobe su: malaksalost, bolovi u mišićima, zglobovima, glavi, temperatura, ukočen vrat.
- U kasnijoj fazi bolesti ako se ne liječi antibioticima može se razviti upala zglobova

Za kraj

ZAKLJUČAK:

I sada imamo odgovor na pitanje
da li je šetnja šumom užitak ili
opasnost?

Sigurno užitak. Treba samo
poznavati određene opasnosti koje
ona skriva.

